

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УКРАЇНІ: МРІЇ І РЕАЛІЇ

Філіпович М. Б.

*кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри всесвітньої історії*

*Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Перш ніж перейти до з'ясування реалій в українській науковій сфері щодо академічної доброчесності, хотілось би зупинитися на такому аспекті, як і звідки з'явилося поняття «академічна доброчесність», її природу та сутність.

Не секрет, що не доброчесність у науці зустрічалася ще й у минулі століття. Однак, лише в кінці двадцятого століття ці питання набувають гостроти, і постає питання – чому? Мабуть тому, що світ завдяки поширенню наукових технологій стає не лише мобільним та легко доступним, але й вичерпуються знання та слова. Як на мене, за декілька десятків років, якщо збережуться ті самі формальні вимоги до наукових робіт, буде не можливим, щось нове написати, оскільки, штучний інтелект складатиме тексти без посилання на авторство, а текст буде набирати з світової мережі, в якій поміщено всі наукові, публіцистичні, художні, епістолярні твори. Побудова речень, умовиводів та словарний запас, який би він не був великий – є вичерпним, особливо науковий. Підтвердженням цього може слугувати вже той факт, що вступ до дисертації абсолютно авторським майже не можливо написати, зрештою як і перший розділ – стан наукової розробки/методологічний.

Тому, вбачається анахронізмом, при сьогоднішніх реаліях – діджиталізації, інтернет-мережовості, профілізації, штучного інтелекту, зберігати вимоги до дисертації, закладені, ледве не півстоліття тому. Якщо ми хочемо мати дійсно наукові авторські розробки, а не підміну понять, то наукові публікації не можуть бути на рівні художніх творів і писатися на певні об'єми. Тобто, варто відмовитися від обов'язковості певної кількості сторінок у статтях, монографіях, дисертаціях. Обсяг статей має встановлювати редакція, монографій – автор, а дисертацій – спеціалізована вчена рада у якій дисертант планує захищатися. А, ще більш радикально – взагалі скасувати захист за рукописами, лише за кількістю публікації, ця кількість і значущість визначається спеціалізованою вченою радою.

Абсолютно не доречним є виставляти вимоги, які зобов'язують науковця мати актуальні публікації за три, п'ять років. Виходить, що я, яка дослідила певне явище, подію і т.п., написала монографію, захистила дисертацію, а через п'ять років, моя монографія робиться – що? Нікчемною! Я перестаю бути фахівцем! За нинішніх реалій, я маю мати не лише за останні три-п'ять років публікації, а мати їх не менше **трьох**! Абсурд. Мої здобутки мають бути моїми впродовж всього мого життя. Академічний плагіат ми з'ясовуємо не зважаючи на час, а досягнення нівелюємо кожні п'ять років.

В контексті цього, ще одне питання – моральність чи законність, чим керуватися під час «полювання на відьом» – вишукування плагіату у роботах десяти-двадцяти-тридцятирічної давності. Зрозумілим є, те що аморальним є наявність плагіату у роботах науковців, які написали свої роботи у зазначений термін у тих правових нормах, що діяли на той час, але не менш аморальним є сучасна відмова від наукового ступеню, яка не несе за собою будь-яких інших наслідків і дозволяє займати й надалі обрані посади – і це етичний момент. Правовий – закон зворотної сили не має і це константа. Якщо ми позиціонуємо себе як правова держава по відношенню до відмовників і «відьом» то маємо і надалі бути правовими та дотримуватися задекларованих європейських цінностей – тобто бути у правовому полі та застосовувати законодавство лише з моменту вступу його у дію.

Вихід з даної ситуації вбачається – це «обнулення». Визнати, що факти плагіату у нас були в минулому, каємось і боремось та не допускаємо у майбутньому. Окрім того, той «академдоброчесний шабаш» який розгортається в останні п'ять років у нашій країні зводиться лише до переслідування науковців шляхом вишукування плагіату. Хоча п. 4 ст. 42 Закону України «Про освіту» передбачає, що порушенням академічної доброчесності вважається: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання, вплив на працівника [1].

Про академічний плагіат вже зазначалося вище. Кілька міркувань про інші не менш важливі визначення академічної доброчесності. Самоплагіат – однозначного сприйняття ні етичного, ні нормативного не має. Адже це не вкрадення чужого, а продукування свого. І тут бюрократична система сприяє цьому через – нівелюючи попередні досягнення науковця вимагаючи енну кількість статей щороку з метою виконання ліцензійних, акредитаційних, рейтингових і т.п. вимог. Не зрозумілим лишається питання статей по темі наукового дослідження, якщо ці статті не можна використовувати у ньому.

Фабрикація і фальсифікація – однозначне зло, але справ пов'язаних з цими пунктами академічної доброчесності фактично не зустрічається,

що, у свою чергу, знову змушує замислитися про сам процес боротьби за академічну доброчесність.

Списування як і необ'єктивне оцінювання – мізерний важкодоведений проступок місцевого рівня – студентоцентризмом переможемо.

Обман – тавтологія, нормотворець фактично повторюється, що обман і є академічна не доброчесність, зазначаючи, що «формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, надання допомоги чи створення перешкод під час навчання» [1].

Щодо хабарництва та впливу на працівника – і перше, і друге має регулюватися нормами кримінального судочинства. Ще років п'ять тому нерідкими були повідомлення про таке явище як хабарництво у сфері освіти, то нині таке явище наче зникло...чи перестало бути цікавим. Щодо впливу – то студентоцентризм і збереження студента за будь-яку ціну є одним із його чинників, про які не прийнято говорити.

Таким чином, процес утвердження академічної доброчесності в Україні потребує значної зміни його стратегії.

Список посилань

1. Закон України «Про освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-201>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ШЛЯХОМ ЯКІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Харчук Ю. Ю.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту,
помічник ректора з освітнього менеджменту
Національний університет «Острозька академія»
м. Острозь, Україна*

Питання забезпечення академічної доброчесності у закладах освіти на сучасному етапі розвитку ринку освітніх послуг України є актуальними та потребують детальних досліджень як теоретичного